

Kirjallinen asiantuntijalausunto 16.5.2018

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 16/2018 vp

TAUSTA

FDUV on ruotsinkielisten kehitysvammaisten parissa toimiva edunvalvontajärjestö. Liitossa on edustettuna 11 alueellista DUV-yhdistystä ja valtakunnallinen kehitysvammaisten yhdistys Steg för Steg. Alueelliset DUV-yhdistykset vaikuttavat koko Suomen ruotsinkielisellä alueella ja niissä on yhteensä noin 2 800 jäsentä.

Edessä olevalla sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksella ja suunnitelluilla lainsäädäntöuudistuksilla tulee olemaan huomattava vaikutus kehitysvammaisten palvelujen järjestämiseen tulevaisuudessa. Liiton jäsenille on tärkeää saada vastaavat palvelut kuin suomenkieliset kehitysvammaiset, kuitenkin ruotsin kielellä. Kehitysvammaisille on myös tarjottava mahdollisuus valita eri vaihtoehtojen välillä, samalla kun tietty jatkuvuus on tarpeen välttämättömissä jokapäiväisissä palveluissa, joita tarvitaan koko elämän ajan. Palvelujen kehittämisen lähtökohtana tulisi olla ihmisten tuen tarve eikä luodut rakenteet. Nykyisin monet kehitysvammaiset joutuvat muuttamaan sen vuoksi, että he eivät saa tarvittavaa tukea lähiympäristössään.

ASiantuntijalausunto

Henkilökohtainen budjetti

FDUV kannattaa lämpimästi henkilökohtaisen budjetin käyttöönottoa. Lakiehdotuksessa on kuitenkin joitakin kohtia, joita tulee selventää. Lakiehdotuksen mukaan (27 §) henkilökohtaisen budjetin käyttö edellyttää, että asiakkaalla on arvion mukaan jatkuva ja laaja-alainen avun, tuen tai hoidon ja huolenpidon tarve ja että asiakas voi itse tai tuettuna suunnitella ja valita omat palvelunsa. FDUV katsoo, että vaatimus kyvystä itse tai tuettuna suunnitella ja valita palveluja on epäselvä ja voi johtaa eri tulkintoihin siitä, kuka täyttää nämä kriteerit. On olemassa riski, että juuri ne henkilöt, joilla on suuri tuen tarve ja joiden itsemääräämisoikeus on usein rajoitettu, jäävät tämän tukimuodon ulkopuolelle. Henkilökohtaisen budjetin tavoitteena tulee olla sellaisen kokonaisuuden luominen, joka kohtaa yksittäisen henkilön tarpeen riippumatta siitä onko se suuri vai pieni.

Jotta henkilökohtaiseen budjettiin perustuva järjestelmä toimisi, tämän tukimuodon arvon on oltava riittävä. FDUV haluaa kiinnittää lainsäätäjän huomiota Ruotsin tilanteeseen, jossa vastaavan asiakassetelijärjestelmän käyttö on johtanut siihen, että korvattu arvo riittää ainoastaan peruspalveluihin, kun taas asiakas itse on joutunut vastamaan kustannuksista, jotka ovat syntyneet asiakkaan erityispalvelutarpeen

johdosta. Palvelujen suunnittelussa ja niitä koskevassa päätöksenteossa on tämän vuoksi tärkeää selvittää asiakkaan kokonaistarve, jotta henkilökohtaisen budjetin arvo vastaa todellisia syntyviä kustannuksia. Esimerkiksi asiakkaan tarve saada palveluja ruotsin kielellä tai käyttää vaihtoehtoisia ja täydentäviä viestintämenetelmiä ei saa maksaa enemmän.

Asiakkaan tulee voida myös vaihtaa palvelusta toiseen tarpeen mukaan. Tämän lisäksi maakunnan on tarkoin seurattava, miten henkilökohtainen budjetti toimii laadun, laajuuden ja kustannuskehityksen suhteen. Tämä on tehtävä useammin kuin kerran vuodessa, varsin uusia asiakkaita koskien. Lakiehdotuksessa on myös selvennettävä, kenellä on vastuu, jos henkilökohtainen budjetti ylittyy. Jatkuvalle seurannalle voidaan välttää järjestelmän virheellinen käyttö.

Henkilökohtainen budjetti Suomen ruotsinkielisellä alueella

Sote-uudistuksen keskeinen kysymys ruotsinkielisten kehitysvammaisten kannalta on Kårkullan kuntayhtymän rooli tulevaisuudessa. Tällä hetkellä Kårkullan kuntayhtymä on ainoa erityishuoltopiiri, joka tarjoaa ruotsinkielisiä palveluja. Yhtenä ehdotuksena on erillISRatkaisun luominen Suomen ruotsinkielisellä alueella antamalla järjestämisvastuu kaksikieliselle maakunnalle ja uudistamalla Kårkulla erityisliikelaitokseksi, joka vastaa kyseessä olevien palvelujen tuottamisesta. Ehdotus perustuu kaikkien vammaisten henkilöiden kokoamiseen saman katon alle ja näin riittävän asiakaspohjan takaamiseen alan erityisosaamisen ylläpitämiseksi. FDUV pelkää, että kyseinen malli vaarantaa valinnanvapauden ja heikentää mahdollisuutta kehitykseen ja muiden vaihtoehtojen saatavuuteen. Muut erityishuoltopiirit lakkautetaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja tulevan vammaislain mukaisesti.

Tämän vuoksi FDUV katsoo, että seuraavat näkökohdat tulee ottaa huomioon uudistusten jatkotyössä:

- Asiantuntijuus ruotsinkielisessä erityishuollossa on turvattava.
- Ruotsinkielisestä asiantuntija- ja kehittämiskeskuksesta, jossa on tutkimuksen, kriisihoidon, kehitysvammaisten henkilöiden kuntoutuksen ja henkilöstön jatkokoulutuksen erityisyksiköt, tulee kaksikielisten maakuntien rajat ylittävä. Tämä toteutettaisiin vapaaehtoisilla yhteistyösopimuksilla, joita voi tarkistaa tarpeen mukaan. Toimintaa voi järjestää yhtiömuodossa, esimerkiksi kaksikielisten maakuntien yhteisomisteisena yhtiönä. Yhteinen yhtiö voi ostaa alihankkijapalveluja muilta tuottajilta. Näin varmistetaan riittävän laaja pohja palveluille,

jotka edellyttävät erityisosaamista ruotsin kielellä. Tätä voisi mahdollisesti laajentaa koskemaan myös muita vammaisryhmiä.

- Muu toiminta Kärkullan kuntayhtymässä (asumistoiminta, työ- ja päivätoiminta ym.) voidaan järjestää lähipalveluina maakunnissa. Näitä palveluja voidaan tuottaa maakuntien liikelaitoksissa tai yksityisyritysten, yhdistysten ja kolmannen sektorin toimesta. Kyseinen malli antaa myös ruotsinkielisille asiakkaille mahdollisuuden valita eri tuottajien välillä.

Helsingissä 16. toukokuuta 2018

Lisbeth Hemgård
Toiminnanjohtaja

Lisätietoja:

lisbeth.hemgard@fduv.fi, 040 526 43 69